

УДК: 633.12:632.7(477.4/.5)

*Максим МЕЛЬНИК, здобувач освітнього ступеня доктор філософії
Світлана СТОЛЯР, к. с.-г. н., доцент, завідувач кафедри технологій
у рослинництві, Поліський національний університет, Старий
Бульвар, 7, м. Житомир, 10001, e-mail: svetlana-stolyar@ukr.net*

ВИДОВИЙ СКЛАД ШКІДЛИВОЇ ЕНТОМОФАУНИ У ФІТОЦЕНОЗАХ ГІБРИДІВ ЖИТА ОЗИМОГО У ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Жито озиме є важливою зерновою культурою, яка вирізняється високою адаптивністю до несприятливих кліматичних

умов, що зумовлює зростання площ під його посівами, зокрема нових високопродуктивних гібридів. Проте формування стабільних урожаїв значною мірою обмежується комплексом фітофагів, які пошкоджують рослини на різних етапах органогенезу та здатні істотно знижувати продуктивність агроценозу. Видовий склад та рівень поширення шкідливої ентомофауни у посівах жита озимого зазнають постійних змін під впливом інтенсифікації землеробства, широкого використання гібридів, кліматичних флуктуацій і трансформації агроландшафтів [1, 2].

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених шкідникам зернових культур, питання видової структури ентомокомплексу гібридів жита озимого у зоні Лісостепу України залишається недостатньо вивченим. Особливо актуальним є виявлення домінантних видів і визначення ступеня їхнього поширення, оскільки саме ці дані є основою для розроблення інтегрованих систем захисту рослин. Вивчення сучасного складу та шкідливості ентомофауни жита озимого дозволить не лише оцінити стан фітосанітарної ситуації у посівах культури, але й прогнозувати можливі ризики втрат урожаю та оптимізувати заходи захисту.

Метою досліджень було вивчення видового складу шкідливої ентомофауни у агробіоценозах гібридів жита озимого в Лісостепу України.

Комплексні дослідження з вивчення видового складу шкідників у посівах гібридів жита озимого розпочато у 2024 році шляхом закладання польового дослідження в умовах ФГ «Левор» Житомирської області та проведення моніторингу у сільськогосподарських підприємствах Житомирської, Вінницької,

Київської областей. Комплексне дослідження сприяло формуванню продуктивності, особливостей росту і розвитку, адаптивних властивостей та конкурентоздатності рослин сучасних гібридів жита озимого за органічного та традиційного виробництва.

Обліки поширення шкідників здійснювали в усі фази розвитку жита озимого. Для дослідження видового складу фітофагів житнього агроценозу використовували загальноприйняті в ентомології методи досліджень: візуальний огляд рослин, пробні майданчики, косіння ентомологічним сачком, ґрунтові розкопки. Таксономічну належність комах визначали за допомогою визначників та за участі спеціалістів лабораторії ентомології та стійкості сільськогосподарських культур проти шкідників Інституту захисту рослин НААН України [3].

Відзначимо, що у посівах гібридів жита озимого сформувався багатокомпонентний комплекс шкідників, що включав представників семи рядів комах: Coleoptera, Hemiptera, Diptera, Homoptera, Lepidoptera, Thysanoptera та Hymenoptera. Загалом було відзначено понад 15 видів, які різняться за частотою трапляння і рівнем шкідливості. Серед жуків (Coleoptera) найбільш поширеними були хлібні блішки *Phyllotreta vittula* та *Chaetocnema hortensis*, що зустрічалися у 45–55% обстежених площ і належали до масових видів, тоді як травневі хрущі (*Melolontha melolontha*, *Miltotrogus aequinoctialis*) і жук кузька посівний (*Anisoplia segetum*) траплялися рідше – на рівні 15–20%. Личинки ковалика (*Agriotes lineatus*) та туруна хлібного (*Zabrus tenebrioides*) поширювалися у середньому на 25–30% посівів.

Серед рівнокрилих (Hemiptera) найпоширенішим видом залишалася шкідлива черепашка (*Eurygaster integriceps*), частота

виявлення якої коливалося в межах 20–25%, з локальним підвищенням чисельності.

Ряд двокрилих (Diptera) був найрізноманітнішим: муха шведська (*Oscinella frit*) домінувала на більшості площ (до 60%), тоді як муха озима (*Leptohylemyia coarctata*) і росткова (*Delia platura*) виявлені на 25–30% площ. Муха гессенська (*Mayetiola destructor*) та мінуючі види (*Agromyza mobilis*) траплялися зрідка (5–10%).

У посівах значну роль відігравали сисні шкідники. Попелиця злакова велика (*Sitobion avenae*) і цикадка шестикрапкова (*Macrostoteles laevis*) формували стійкі угруповання з поширенням на рівні 30–35%.

Серед лускокрилих (Lepidoptera) типовим видом була совка озима (*Scotia segetum*), яка відзначалася у 25–30% випадків. У ряді Thysanoptera хлібний трипс (*Limothrips denticornis*) мав схожу чисельність (близько 25%). У Hymenoptera злаковий пильщик (*Cephus rugmaeus*) траплявся переважно рідко, на рівні 10–15%.

Таким чином, у агроценозах жита озимого виділяється група найбільш поширених і шкідливих видів: *Oscinella frit*, *Phyllotreta vittula*, *Delia platura*, *Sitobion avenae* та *Scotia segetum*. Їхній сумарний рівень поширення охоплював понад 48% посівів, що підтверджує їх вплив розвиток культури та навантаження на фітоценоз. Решта видів мали середнє (15–30%) або локальне (до 10%) поширення, проте у сприятливих умовах здатні утворювати спалахи чисельності.

Список використаних джерел:

1. Формування шкідливої біоти в агроценозах жита озимого в Поліссі України / М. М. Ключевич, С. Г. Столяр, О. Ю. Гриценко, Л. В. Білоцерківська. *Вісник ПДАУ*. 2020. № 1. С. 54–60.

2. Шкідники зернових колосових культур з ряду твердокрилих / А. В. Федоренко та ін. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2022. Вип. 71 (2). С. 188–201.

3. Облік шкідників і хвороб сільськогосподарських культур, за ред. В. П. Омелюти. Київ : Урожай. 1986. 288 с.